

Doc. dr. Ermin Kuka, viši naučni saradnik / Senior Research Associate
Univerzitet u Sarajevu / University of Sarajevo
Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava
Univerziteta u Sarajevu / Institute for the Research of Crimes Against
Humanity and International Law
ermin.kuka@hotmail.com

KORACI DO STVARANJA PARADRŽAVNE TVOREVINE REPUBLIKE SRPSKE¹

STEPS TO THE CREATION OF A PARASTATE FORM OF THE REPUBLIC OF SRPSKA²

Sažetak

*Knjiga **Nastanak Republike srpske: od regionalizacije do strateških ciljeva (1991–1992)** predstavlja temeljitu, slojevitu i sveobuhvatnu analizu stvaranja paradržavne tvorevine Republike srpske na teritoriji Republike Bosne i Hercegovine, s fokusom na proces regionalizacije i strateške ciljeve kojima je ta ideja oblikovana i implementirana na djelu. Izdavači knjige su Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Univerziteta u Sarajevu i Institut za historiju Univerziteta u Sarajevu.*

Summary

*The book **Emergence of the Republic of Srpska: from Regionalization to Strategic Goals (1991-1992)** presents a thorough, layered and comprehensive analysis of the creation of the parastate creation of the Republic of Srpska on the territory of the Republic of Bosnia and Herzegovina, with a focus on the process of regionalization and the strategic goals by which this idea was shaped and implemented on to the work. The publishers of the book are the Institute for the Research of Crimes Against Humanity and International Law University of Sarajevo and Institute of History University of Sarajevo.*

¹ Prikaz knjige Muamera Džananovića, Jasmina Medića i Hikmeta Karčića ***Nastanak Republike srpske: od regionalizacije do strateških ciljeva (1991–1992)*** (Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Univerziteta u Sarajevu/Institut za historiju Univerziteta u Sarajevu, 2023).

² A review of a book ***The Emergence of the Republic of Srpska: from Regionalization to Strategic Goals (1991-1992)*** by Muamer Džananović, Jasmin Medić and Hikmet Karčić (University of Sarajevo Institute for the Research of Crimes Against Humanity and International Law /University of Sarajevo Institute for History, 2023).

Knjiga pod naslovom *Nastanak Republike srpske: od regionalizacije do strateških ciljeva (1991–1992)*, autora dr. Muamera Džananovića, dr. Jasmina Medića i dr. Hikmeta Karčića, rezultat je višegodišnjih teorijskih i posebno empirijskih naučnih istraživanja, sublimiranih na jednom mjestu. Koautorska teorijska i empirijska istraživanja predmetne tematike koja su proveli kolege, međusobno povezana, čine cjelinu procesa od naučnog saznanja pojedinačnog i posebnog do naučnog saznanja generalnog i općeg. Ovo je izvorna akademska studija, u kojoj autori kombiniraju empirijsko istraživanje s konceptualnim teorijskim razmišljanjima dok istražuju pitanja koja su dovela do nastanka paradržavne tvorevine Republike srpske, počev od regionalizacije, do strateških ciljeva.

Napisana je na ukupno 268 strana, a sastoji se od uvoda, zatim šest međusobno povezanih poglavlja, zaključka, te na kraju popisa skraćenica, izvora i literature, kao i priloga (dio relevantne dokumentacione građe). Poglavlja su sljedeća: 1. Bosna i Hercegovina i Bošnjaci od početka XIX stoljeća do raspada Jugoslavije; 2. Vojna i politička situacija od 1990. do 1992. godine; 3. Put u jednostrano proglašenje Srpske republike Bosne i Hercegovine; 4. Od konstituisanja „Skupštine srpskog naroda“ do proglašenja „Srpske republike“; 5. Zločinci na vezi: presretnuti telefonski razgovori između srpske političke elite 1991–1992. godine; 6. Od proglašenja „Srpske republike“ do ozvaničenja „strateških ciljeva“.

Za vremensko određenje predmeta istraživanja, kao jednog od četiri dijela operacionalnog određenja predmeta istraživanja, knjiga ima vremensko razdoblje od 1991–1992. godine. Radi se o vremenskom određenju predmeta istraživanja, koje je, neopravdano i neosnovano zapostavljeno i nedostatno naučno istraženo i elaborirano. Naime, dosadašnja naučna istraživanja tog dijela savremene bosanskohercegovačke historije su bila površna i mnogi naučnici i istraživači su malo pažnje posvećivali u svojim elaboracijama i projektima naučnih istraživanja.

Knjiga je privukla pažnju, kako naučne i akademske, tako i šire društvene javnosti i prije nego je odštampana i objavljena. Radi se, možemo slobodno reći, o fenomenu, budući da ne svjedočimo često da određena knjiga, pogotovo naučno-dokumentarnog karaktera i pod sličnim naslovom, izazove pažnju javnosti i prije zvaničnog objavljivanja. Navikli smo da se javnost interesira o nekim novim tehničko-tehnološkim dostignućima koja tek trebaju biti producirana. Međutim, nismo navikli da čitamo i pratimo da se bosanskohercegovačka javnost interesira za naučnu knjigu, kao što je to u ovom slučaju.

Posebna važnost i značaj knjige “Nastanak Republike srpske: od regionalizacije do strateških ciljeva (1991–1992)” jeste činjenica da se njom razbija demaskira, dekonstruira, demitologizira jedan narativ, kome smo permanentno izloženi od strane srpske i većinske srbijanske političke i akademske javnosti. Radi se o srpskom i većinski srbijanskom narativu o tome ko je kriv za ratni sukob u Republici Bosni i Hercegovini. Tome permanentno svjedočimo, budući da, kako vrijeme prolazi, postaje sve intenzivniji i napadniji. Radi se o nametanju narativa o tome da su Bošnjaci započeli rat, a da je povod bilo ubojstvo srpskog svata na Bašćaršiji u Sarajevu. Naučno i društveno potreban, relevantnim dokumentima argumentiran i odlučan odgovor na to je upravo izvorno naučno istraživanje predstavljeno u ovoj knjizi.

Da bi se u potpunosti, naučno i argumentirano odgovorilo na takve demistifikacije, neophodno je bilo naučno istražiti, uz korištenje metoda istraživanja razvijenih u okviru savremene metodologije društvenih nauka, razdoblje do pred početak otvorene oružane agresije na Republiku Bosnu i Hercegovinu. To razdoblje se posebno istražuje upravo u okviru ove knjige.

Samom činu otvorene srbijanske agresije na Republiku Bosnu i Hercegovinu, potpomognutu srpskim snagama unutar države, prethodile su pomno i do u detalje planirane, pripremljene i organizirane aktivnosti na svim poljima. Te aktivnosti su bile usmjerene na destrukciju i razbijanje Bosne i Hercegovine i podjele njene teritorije, kao i destrukciju bosanskohercegovačkog društva, a sve u skladu sa ranije razrađenim velikodržavnim idejama njenih susjeda.

Slobodan Milošević je, u tom smislu, još krajem marta 1990. godine javno govorio da u slučaju disolucije Jugoslavije, računa na jedinstvo sa Crnom Gorom i Makedonijom. Po pitanju Bosne i Hercegovine, govorio je da je neće moliti, ali i da neće moći opstati kao država, jer bitka oko teritorije bez krvi teško je zamisliva.

Treba imati u vidu činjenicu, a o tome autori pišu, da disolucija Jugoslavije niti je počela sa Bosnom i Hercegovinom, niti je s njom završila. Naime, Bosna i Hercegovina je bila jedna od šest ravnopravnih republika jugoslovenske socijalističke federacije koja je izgubila skoro godinu dana, cijelu 1991. godinu, kako bi izgradila svoje opredjeljenje u odnosu na disoluciju Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije i opredijelila se za dalji razvoj svoje državnosti.

Autori, u tom smislu, podsjećaju da je u Srbiji, nakon prvih višestranačkih izbora, donesen novi Ustav (28. 09. 1990. godine), kojim se Srbija proglašava kao nezavisna i suverena država (godinu dana prije Slovenije i Hrvatske). Niz

je još drugih silnica i kretanja u Srbiji i Crnoj Gori, a koje su se prelijevale na Bosnu i Hercegovinu i hrabrile prvo političko, a kasnije i vojno rukovodstvo bosanskih Srba.

Radovan Karadžić, ohrabren nacionalističkim silnicama u Srbiji i Crnoj Gori, u julu 1991. godine govorio je da je Srpska demokratska stranka Bosne i Hercegovine (SDS) u stanju, ako bude potrebno, da u veoma kratkom vremenu stvori paralelne državne strukture i institucije. Pored toga, razradio je, u saradnji sa srbijanskim političkim i vojnim vrhom, i planove na koji način će zamišljene teritorije tzv. velike Srbije “očistiti“ od nesrba. Tome svjedoče i presretnuti telefonski razgovori između srpske političke elite 1991–1992. godine, koji su jasan dokaz činjenice da su agresija i genocid nad Bošnjacima pomno pripremani. Kako autori knjige zaključuju, presretnuti razgovori ukazuju na genocidnu namjeru usmjerenu prema Bošnjacima. Oni su primarni izvor razumijevanja genocidne namjere. Tako, između ostalog, u telefonskom razgovoru Radovana Karadžića sa Gojkom Đogom, 12. 10. 1991. godine Karadžić potvrđuje kako u Bosni i Hercegovini ima 400.000 naoružanih Srba.

Slobodan Milošević 17. 12. 1991. godine napominje Karadžića da će Alija Izetbegović proglasiti nezavisnost Bosne i Hercegovine, na što Karadžić ima odmah spreman odgovor. Njegov odgovor je bio: “Onda je to rat“.

Političke pripreme za taj rat, rukovodstvo bosanskih Srba u Bosni i Hercegovini (primarno SDS-a) je provelo kroz niz nelegalnih akcija stvaranja paralelnih institucija i organa, ali i usvajanje niza nelegalnih odluka, uključujući i odluke o regionalizaciji.

Primjerice, tzv. Skupština srpskog naroda u Bosni i Hercegovini je 9. 01. 1992. godine usvojila Deklaraciju o proglašenju Srpske republike Bosne i Hercegovine. Dana 28. februara 1992. godine usvojila je Ustav Srpske Republike Bosne i Hercegovine, definirajući tu kvazitvorevinu kao “državu srpskog naroda i građana koji u njoj žive“, te da je ona sastavni dio Jugoslavije (tada već krnje Jugoslavije). Dan kasnije je održan referendum za suverenu i nezavisnu Bosni i Hercegovinu, kao uvjet njenog priznanja od strane međunarodne zajednice. Na rezultate referenduma građana Bosne i Hercegovine, već pripremljene vojne formacije JNA, uz pomoć lokalnih vojnih formacija SDS-a su, odgovorile blokadama i otvorenim napadima na gradove širom države.

Unutar stajališta SDS-a zapravo je bio zahtjev da se destruiira državnost Bosne i Hercegovine razvijana stoljećima, a potom oblikovana na Prvom zasjedanju ZAVNOBiH-a 1943. godine i potpuno ravnopravno razvijana sa drugim republikama jugoslovenske federacije od 1945. do 1990. godine. Ta

destrukcija državnosti Bosne i Hercegovine imala je za cilj stvaranje tzv. velike Srbije na razvalinama jugoslovenske socijalističke federacije.

Tako da SDS, sa svojim liderom Radovanom Karadžićem nije priznala rezultate referenduma. Izašla je iz Skupštine i odlučila da zajedno sa Miloševićevim režimom izvrši destrukciju Bosne i Hercegovine kao državnog subjekta snagama naslijeđene JNA, koju je pod svoju kontrolu stavio upravo Milošević. Vojna agresija je u troipogodišnjem ratu destruirala državnost Bosne i Hercegovine, na dijelu teritorije pod kontrolom srpskih snaga. Odbranu državnosti i integriteta Bosne i Hercegovine vodili su Predsjedništvo Republike Bosne i Hercegovine i njene oružane snage – Armija Republike Bosne i Hercegovine

Knjiga predstavlja važan historiografski materijal u kome su detaljno dokumentirana događanja od 1991–1992. godine, primjenom jedne od najprodornijih metoda pribavljanja podataka, a to je metod analize (sadržaja) dokumenata. Knjigom se prezentiraju i nude relevantne i istinite naučne činjenice, koje ne smiju biti zapostavljene.

Na kraju, za svaku pohvalu je izuzetan pregalački i intelektualni napor koji su autori uložili da ova knjiga bude ponuđena sudu javnosti i da kvalitetno upotpuni taj važan dio savremene historije bosanskohercegovačkog društva i države. Preporučujem svima da pročitaju knjigu i tako i sami dođu do brojnih važnih odgovora koji se tiču priprema za agresiju i počinjenja zločina nad Bošnjacima.